

Folyóiratárak, 1990–1992

A *TMT* 1993. 3. számában már ismertette az előző éves elemzést, így emlékeztetőnek csak annyit, hogy a *Faxon* (a világ egyik legnagyobb folyóirat-előfizetési ügynöksége) immár húsz éve figyeli és teszi közzé a folyóirat-előfizetési díjak alakulását. (1974–1980 között a *Library Journal*, a következő évtizedben a *The Serials Librarian*, 1991 óta a *Library Acquisitions Practice and Theory* a cikkek leledhelye.) Az árelemző tanulmányok alapja a *Faxon* több mint 200 000 periodikumcímet tartalmazó adatbázisa, valamint az ebből kiemelt időszaki kiadványok, vagyis azok, amelyeket a *Faxon* több mint 25 000 amerikai ügyfele valóban meg is rendelt.

A *Library of Congress* szakrendje alapján kiválasztott 59 tárgyi kategória közül négynek az átlagban növekedett 1991 és 1992 között több mint húsz százalékkal (1990 és 1991 között 10 ilyen kategória volt). A legmagasabb (37,5%-os) növekedést a könyvtárügy szakfolyóiratai produkálták, s nem vigasztaló, hogy az igen magas (300 USD feletti) átlagú kategóriában is ott szerepel szakirodalmunk. E mezőnyt a vegyészet vezeti (828 USD), majd a fizika, a fiziológia, az általános természettudomány és a mikrobiológia következik. A megrendelt kiadványok átlagárai nem növekedtek ennyire, a legmagasabb növekedés 15,9%, és mindössze öt kategóriában több tíz százaléknál. A vegyészet folyóiratait 1046 USD átlagáron is előfizetik, s az előfizetett fizikai, fiziológiai és általános természettudományi lapok átlagára is magasabb, mint az adatbázisbeli összesé. A 300 USD feletti átlagáron előfizetett folyóiratok (asztronómia, geológia, botanika, mikrobiológia stb.) körében azonban a könyvtárügy már nem szerepel.

Az országok szerinti megoszlást illetően (a legalább 20 regisztrált lapot megjelentető országokat tekintve) az USA-lapok átlagára 1992-ben 179, a megrendeltéké 168,5 USD. Az egy év alatti emelkedés átlaga 6,3%. A legmagasabb átlagárat (ez előző évi szintén legmagasabbat 10%-kal meghaladva) Hollandia érte el 507 dollárral, s a kiemelt lapok átlagára még magasabb (787,6 USD). Érdekes, hogy számos ország lapjainak átlagára lényegesen alacsonyabb, mint az onnan megrendelt lapoké. A svájci folyóiratok átlagára szinte csak fele a kiemelt lapoknak, 282, illetve 545 USD, 5% körüli emelkedéssel. Az USA-ban 460 dolláros átlagáron fizetik elő a német lapokat, a teljes átlagár 185 USD, s itt a legalacsonyabb az emelkedés (alig 2,5, illetve 1,4%). A brit átlagárak 9,5%-kal emelkedve értek el 304 dollárt, a kiemelt lapoknál pedig 7,2%-kal a 335 dollárt. A volt Szovjetunió területén megjelent lapok árai (főként a rubel gyengülése miatt) 1992-ben is drámai mértékben emelkedtek, 31, illetve a kiemelt lapok esetében 56%-kal(!). Ausztria évek óta az egyik legdrágább folyóirat-szállító, kiemelt

lapjainak átlagára 1992-ben megközelíti az 550 dollárt (ez 6%-kal magasabb az előző évinél), míg a teljes átlagár 137%.

Magyarországot 1992-ben az adatbázisban 174 időszaki kiadvány képviseli 47,51 dolláros átlagárral. A két év alatti emelkedés 13,3, majd 5,6% volt. Az amerikai előfizető itt is a drágább lapokat veszi, 1992-ben 109,31 dolláros átlagáron, elnézve a két év alatti 10,6, illetve 11,7 százalékos áremelkedést.

Külön táblázat foglalja össze azoknak a szakfolyóiratoknak az áralakulását, amelyeket negyven jelentős referáló-indexelő folyóirat feltár. Húsz százaléknál magasabb emelkedést mutatnak a *Computer and Control Abstracts*, a *Physics Abstracts* és az *Electrical and Electronic Abstracts* által, és tíz százalék felett az *Applied Science and Technology*, *Index Chemicus*, *Engineering Index*, *Mathematical Reviews* és a *Science Citation Index* által feldolgozott lapok. A legmagasabb átlagárú lapokat is a *Physics Abstracts* (687 USD), a *Computer and Control Abstracts*, az *Electrical and Electronic Abstracts*, az *Index Chemicus*, a *Mathematical Reviews* és az *Applied Mechanics Reviews* dolgozza fel.

Az amerikai könyvtárak közül az ipar és az üzleti élet szakkönyvtárai fizettek átlagban legtöbbet egy folyóiratért (222 USD), a legkevesebbet (84 és fél dollárt) pedig a közönyvtárak. Az egyetemi könyvtárak esetében a 200 USD feletti árú lapok csak az előfizetések 17%-át teszik ki, és a költség 67%-át viszik el, a 2,3%-nyi 1000 USD feletti ár pedig az összköltség 27,5%-át adja. A közönyvtárak előfizetéseinek mindössze 7%-a 200 USD feletti, ez azonban a díjak összegének közel felét jelenti. Az előfizetett amerikai lapok átlagára 9,2 és 8,7 százalékkal emelkedett, míg a teljes kínálaté 6,1 és 6,3%-kal. A külföldi lapok esetében az átlagár-emelkedés 21-ről 4%-ra, a kiemeltéké 27-ről nem egészen 7%-ra csökkent (alighanem az 1991-es erős dollár következtében).

Összességében úgy tűnik, hogy 1992-ben a folyóiratárak alakulása visszatér az 1989–90-es mérsékelt mozgáshoz. Mind az árak, mind az emelkedési ráta tekintetében a természettudományi és a műszaki lapok vezetik a mezőnyt, és – sajnos – ebbe az élmezőnybe tartozik, egyetlen nem ilyen szakterületként a könyvtár- és bibliográfiaügy(-tan, -tudomány) folyóiratanyaga.

/ALEXANDER, A. W.: Periodical prices, 1990–1992. *Library Acquisitions: Practice & Theory*, 17. köt. 1. sz. 1993. p. 3–19./

(Mohor Jenő)